ԱՐՇԱԼՈՅՍ ԱՐԱՐԱՏԵԱՆ

ՕՐԱԳԻՐ ԶՄԻՒՌՆԻԱՅ

ՔԱՂԱՔԱԿԱՆ ԲԱՆԱՍԻՐԱԿԱՆ ԵՒ ԱՌԵՒՏՐԱԿԱՆ

ԻՆՆԵՒՏԱՍՆԵՐՈՐԴ ՏԱՐԻ   ԶՄԻՒՌՆԻԱ ՈՒՐԲԱԹ 31 ՀՈԿՏԵՄԲԵՐԻ 1858   ԹԻՒ 583

ԶՄԻՒՌՆԻԱ, 31 ՀՈԿՏԵՄԲԵՐԻ

ՀԱՄԱՌՕՏ

ՔԱՂԱՔԱԿԱՆ ՏԵՍՈՒԹԻՒՆ

Գաղղիոյ տէրութեան և Փորթուգալի կառավարութեան մէջ պատահած վէճը, զոր լրագրոյս նախընթաց թուոյն մէջ յիշատակեցինք, քիչ մը ժամանակ ծանր կերպարանք մը առնալէ ետև, վերջապէս բարեկամօրէն վերջացաւ. Փորթուգալի գահլիճը զիջաւ Գաղղիոյ պահանջմանցը, որուն յանձնեց Շարլ Ժորժ ըսուած գաղղիացի նաւը և անոր նաւապետին ալ ազատութիւն տուաւ. Բայց գիտել արժան է, որ այս գործը լմնցաւ 'ի ներկայութեան չորս գաղղիացի պատերազմական շոգենաւուց, որոնք Լիզպոնայի նաւահանգստին մէջ խարսխած էին. Այս նաւուց ետևէն անմիջապէս երկու անգղիացի պատերազմական շոգենաւեր ևս եկան նոյն նաւահանգիստը ու Անգղիոյ նաւատորմիղ մըն ալ կըսպասուէր մօտ օրերս 'ի պաշտպանութիւն Փորթուգալի տէրութեան. Ասոր ինչպէս կըտեսնուի, կրնար քաղաքական շփոթութիւն մը ծագիլ և Եւրոպիոյ խաղաղութեանը վնաս մը հասնիլ, եթէ շուտով չլմնար այս դժբաղդ գործը.

Լոնտոնի Գաղղիոյ դեսպան Մալաքօֆի դուքսը իւր նորապսակ ամուսնոյն հետ յիշեալ մայրաքաղաքը վերադարձաւ. Նորին Վսեմութիւնը և իւր ընտանիքը Վուինտսորի պալատը հրաւիրուեցան. ուր Մալաքօֆի դքսուհին վեհափառ թագուհւոյն սիրոյ ներկայանալու Մէլմըզպիւրիի դքսուհւոյն միջնորդութեամբը.

Անգղիոյ ներքին քաղաքականութիւնը հանդարտութեան մէջ կըգտնուի և տէրութեան պաշտօնէից մեծագոյն մասը բացակայ են Լոնտոնէն. Վեհափառ թագուհւոյն հրամանացը համեմատ՝ բարլամէնթին բացուելուն ժամանակը գործնալ յապաղեցաւ մինչև 'ի 6—18 Նոյ".

Կըհաստատեն թէ Մեծին Բրիտանիոյ կառավարութիւնը, որ մինչև ցայսօր պատերազմական նաւեր չէր պահեր Կարմիր ծովուն մէջ, այժմ որոշեր է որ պէտք է չորս պատերազմական շոգենաւ հաստատուն կերպիւ միան միշտ նոյն ծովը, Աֆրիկէի ծովեզերեայ քաղաքաց անդորրութիւնը անվնաս պահելու և Անգղիացւոց վաճառականութիւնը պաշտպանելու համար. Այս փոքրիկ նաւատորմիղին հրամանատարութիւնը Իւլէն նաւապետին պիտի յանձնուի, այսինքն Աղջըփս շոգենաւուն հրամանատարին, որ՝ ինչպէս յայտնի է, գնտակոծեց զՃէտտան, Անգղիոյ կառավարութեան երկրորդ հրամանը ըստ ժամանակին չհասնելուն պատճառաւ.

Ռուսաց բարձրապատիւ կայսերազն Կոստանդին Մեծ-Դուքսը, ընկերութեամբ իւր լծակցին Մեծ-Դքսուհւոյն և հանդերձ բազմաթիւ պաշտօնատարներով, ամսոյս 12ին երեկոյին հասեր է 'ի Համպուրկ.

Պրուսիոյ բարլամէնթին երկու խորհրդանոցները ամսոյս 8—20ին բացուեցան Պէրլինի մէջ. և այս բարեպատեհ առթիւ, Պրուսիոյ թագաւորին եղբայրը, որուն յանձնուեցաւ թագաւորական իշխանութիւնը, պարագային յարմար համառօտ ճառախօսութիւն մը ըրաւ, որ սիրով և մեծ հաճութեամբ ընդունուեցաւ.

Հոնկ-Քոնկէն օգոստոսի 24 ամսաթուով կը գրեն թէ Գանդոնի նահանգին ընդհանուր կառավարիչը, որուն գրգռական և թշնամութեան յայտարարութիւնները ամեն մարդ գիտէ, հաշտութեան լուրը առնելուն պէս, իսկոյն հրատարակեց զայն Գանդոնի բնակչացը. Այս հրատարակութիւնը ապէկ ներգործութիւն մը ըրաւ. քանզի չարագործ Չինացիները առայժմ դադրեցուցին իրենց վատաբար յարձակումները ընդդէմ Գաղղիացւոց և Անգղիացւոց.

Կըսուի թէ Չինաց կառավարութիւնը իւր զինուորական զօրութիւնը պիտի միաւորէ գաղղիացի և անգղիացի զօրաց հետ զօդելու համար Գանդոնի խռովարարաց յանդգնութիւնը, և բարեկարգութիւնը հաստատելու համար յիշեալ վաճառաշահ մայրաքաղաքին մէջ.

Անգղիացի կառավարիչները յայտարարական թղթով մը ծանուցին Գանդոնի անգղիացի բնակչացը, թէ նոյն քաղաքին մէջ պատահած վերջին խռովութեանց պատճառաւ իրենց եղած վնասուց ցուցակը Գանդոնի Անգղիոյ հիւպատոսին մատուցանեն հանդերձ օրինաւոր ապացոյցներով, որպէսզի նոյն վնասուց փոխարէնը հատուցանէ իրենց.

Մեծին Բրիտանիոյ ազգային երեսփոխանաց խորհրդանոցին հրամանին համեմատ, այս օրերս Լոնտոնի մէջ տպուեցաւ մանրամասն ցուցակը զինուորական ծախուց Մեծին Բրիտանիոյ վասն ամին որ վերջացաւ 1857 մարտի 31ին. Այս ծախուց գումարը, որ ցամաքի և ծովային բոլոր զօրաց համար եղեր է, 21 միլիոն 116·356 լիրա օթէրլինի կըհասնի.

Լորտ Աթրէթֆորտ տը Րէտքլիֆ դրեթէ շաբաթ մը մնալով Իզմիր, մեծ յարգանաց և համակրութեան յայտարարութիւններ ընկալաւ տեղւոյս քաղաքական և զինուորական օսմանեան պաշտօնատարներէն, Անգղիոյ հիւպատոսարանին գործակալներէն և Իզմիրի անգղիացի ու օտարական երևելի անձինքներէն. Վերջապէս անոնք որ պատիւ ունեցան ներկայանալու Նորին Վսեմութեանը և Լէտի Աթրէթֆորտ իւր ազնուական լծակցին, զմայլեցան անոնց մարդասիրական և վեհանձնական քաղաքավարութեանը վրայ.

Այտընի երկաթուղւոյն վերատեսուչներէն հրաւիրուած ըլլալով որ նոյն ճանապարհին կայարանին հիմնադրութեան առաջին քարը իւր ձեռօքը դնէ, վսեմափայլ Լորտ Աթրէթֆորտ սիրով ընդունեցաւ անոնց հրաւէրը, և ամսոյս 25ին շաբաթ օրը այս արժանաւոր հանդէսը կատարուեցաւ Փունթա ըսուած ծովեզերքը, ուր պիտի շինուի երկաթուղւոյն կայարանը. Այս բարեպատեհ առթիւ շքեղ հացկերոյթ մը եղաւ այնտեղ փառաւոր վրանի մը ներքև, ուր ներկայ էին, բաց 'ի Նորին Վսեմութենէն և իւր գերդաստանէն, մեր վսեմափայլ կուսակալը, Անգղիոյ հիւպատոսը, հանդերձ իւր գերդաստանաւը և ուրիշ բազմաթիւ երևելի պաշտօնատարք. Լորտ Աթրէթֆորտ պարագային յարմար պատուական ատենախօսութիւն մը ըրաւ և 'ի կենդանութիւն Սուլթանին ու Անգղիոյ թագուհւոյն գինի խմուեցաւ.

Նորին Վսեմութիւնը ամսոյս 27ին երկուշաբթի օրը, հանդերձ իւր գերդաստանաւը, մեկնեցաւ Քէրպէրոս անուն շոգեշարժ ֆռէկաթով.

ԲԱՆԱՍԻՐԱԿԱՆՔ

Առ յարգոյ հրատարակիչ Արշալուսոյ Արարատեան,
Յարգոյ պարոն.

Տխրութեամբ ծանուցանեմ որ Մեսրովբ Դաւիթ Թաղիադեան վաղածանօթն յարգութեամբ զրկեցաւ 'ի թանգագին կենաց իւրոց 'ի 10 Յունիսի այսր ամի 'ի Շիրազ քաղաքի. յորոյ վերայ 'ի ներքոյ գրեալս սակաւատող բանն խնդրեմ շնորհ արարեալ հաճեսջիք հրատարակել միջոցաւ պատուական օրագրի ձերում, որով և շնորհապարտ կացուցանել զձեր

Կալկաթա, 21 Օգոստոսի 1858.   Խ. Ց.

Թադէոս Խ. [illegible]

Չէ մեր նպատակ գրել զվարս ազգասէր հեղինակիս, մանաւանդ զի չունիմք զկատարեալ նիւթս առ նոյն ձեռնարկ, այլ սակաւուք միայն յայտնել կամիմք զմեծ գործոց նորա որք եղեն մեզ ծանօթ.

Մեսրովբ Դաւիթ Թաղիադեան ծնեալ էր 'ի Կարբի որ յԵրևան և սնեալ 'ի սուրբ Էջմիածնի՝ առ ժամանակաւ սրբազնատուր կաթուղիկոսին Եփրեմայ, ուր և ձեռնադրեցաւ Սարկաւագ. Իսկ և յամի 1823 եկն 'ի Հնդիկս յերիտասարդութեան հասակի, և միջնորդութեամբ տեառն Աբրահամու ծայրագոյն նուիրակին Երուսաղէմի, եմուտ 'ի համալսարանն եպիսկոպոսական՝ ուսանիլ զԱնգղիերէն, ուր թարգմանեաց 'ի մեր լեզու և 'ի լոյս ընծայեաց զՀուգօ Գրոտիոսի ճշմարտութիւն քրիստոնէական հաւատոյ՝ զգործն ընտիր. Յետ սակաւուց ելեալ անտի եկաց երրորդ վարժապետ 'ի մարդասիրական ճեմարանի մերում.

Ապա գնացեալ 'ի Ցուղայ կարգեցաւ գլխաւոր վարժապետ դպրոցի որ անդ, զամս յոլովս. Անտի չոգաւ 'ի կողմունս Տաճկաստանի, և կացեալ առ ժամանակ մի 'ի Կոստանդնուպոլիս՝ շրջի վաճառանօք ընդ Հայս և Պարս և վերադառնայ միւսանգամ 'ի Հնդիկս.

Յամի 1845, յամսեանն օգոստոսի օժանդակութեամբ Արարատեան ընկերութեան սկսաւ հրատարակել զԱզգասէր լրագիր. սակայն զաւուրն 'ի կենաց միոյ և ձախորդութիւնք միւսոց ընկերացն քակեցին զընկերութիւնն վաղվաղակի. Բայց և այնպէս հանգուցեալս ոչ չիջաւ, այլ շարունակեաց զապագրութիւն լրագրին մինչ ցամ 1852 ամի. Թէ որքան վաստ էր և անդ նորա յայտնի գործս և որքան ժիր յաշխատութեան՝ գործք իւր ինքնին յայտնեսցեն քաջ. Զի 'ի միջոցի եօթն ամաց սակաւուց բաց 'ի տպագրութենէ Ազգասէր լրագրին և 'ի կառավարութենէ առանձին դպրոցի իւրոյ, 'ի լոյս ընծայեաց և զյետագայ գրեանսն յօրինեալս յիւրմէ.

Այբբենարան.—Դաստիարակութիւն օրիորդաց.—Ճառ.—Ճանապարհորդութիւն 'ի Հայս.—Պատմութիւն Պարսից.—Սօս և Սոնդիպի.—[illegible].—Վարսենիկ.—[illegible].—Եւ քերականութիւն համառօտ. Եւ թարգմանեալս,

Առակք Պարսից.—Առաջնորդ մանկանց.—Վարդգէս. Թողեալ զտպագրութիւն այլոց վեհատեսն մատենից՝ որք ընդ վերակացութեամբ իւրով տպագրեցան, ունի և զայլ գործս թարգմանեալս և 'ի լոյս ընծայեալս ևս նախ քան զհաստիլ Ընկերութեան Արարատեան. որք են. վերոյիշեալ Գրոտիոսն, Դիւցաբանութիւն. Պատմութիւն Ս. Հելենայ, [illegible], և Պատմութիւն հին Հնդկաստանի. Ունէր և զայլ գործս բանաստեղծականս և զօրավոր մնացեալ ճանապարհորդութեան իւրոյ, զորս ոչ ժամանեալ 'ի լոյս ընծայել՝ տարաւ ընդ իւր. և որք հասցեն արդեօք 'ի Ցուղայ ընդ այլոց մատենիցն՝ թէ 'ի Շիրազ անդ անհետ եղիցին, չկարեմք ամենևին գուշակել.

որ 'ի ձայն թնդանօթաց ողջունեցաւ քաղաքիս ամրոցներէն։ Նա 'ի պատասխանի այս ողջունին, յիշեալ ֆրէկաթէն ևս թնդանօթներ արձակեցան, ըստ սովորութեան։ Մեծանուն լորտ Ստրէթֆորտ տը Րէտգլիֆին մեր քաղաքէն անցնիլը արտաքոյ կարգի մեծ դէպք մը կըհամարուի, որուն յիշատակը անջնջելի պիտի մնայ Զմիւռնացւոց սրտին մէջ։

ՓՈԽՈՒՄՆ ՅԱՍՏԵԱՑ
ԲԱՐՁՐԱՊԱՏԻՒ ԱԼԻ ՂԱԼԻՊ ՓԱՇԱՅԻՆ

Մայիս 17ին գիշերը խիստ ցաւալի դժբաղդութիւն մը պատահեցաւ 'ի Կոստանդնուպոլիս Պօսֆորի նեղուցին մէջ, անմխիթար տրտմութեան մէջ թողլով զկայսերական գերդաստանը։

Օգոստափառ Սուլթանին փեսան բարձրապատիւ Ալի Ղալիպ փաշան, ընկերութեամբ իւր քէհեային և երեք սպասաւորով, Սարըեարէն մեկնելով Պալթա-Լիմանի իւր պալատը կերթար երեք զոյգ նաւակաւ մը, երբոր Ենիգէօյէն քիչ մը հեռու անգղիացի շոգենաւու մը կըհանդիպի որ Թարաբիա կերթար։ Գիշերը սաստիկ մութ ըլլալով, շոգենաւը նաւակին շատ մօտեցած էր արդէն, երբ անոր հրամանատարը յիշեալ նաւակին վերահաս աղէտին վտանգը տեսեր, և անմիջապէս շոգենաւուն ընթացքը արգիլելու հրամանները տուեր է. բայց ժամանակ չկար. քանզի շոգենաւը արդէն նաւակին վրայ կոխեր ու երկու կտոր ըրած էր զայն։ Իսկոյն ծովը իյնողները ազատելու համար հոգ տարուեր է շոգենաւէն, և բարձրապատիւ փաշային ուրիշ մէկ նաւակն ալ որ քիչ մը բացակայութեամբ անոր ետևէն կուգար, փութացեր է իւր օգնութիւնը մատուցանելու հազիւ և թէ շատ դժուարութեամբ երկու հոգի ազատեր են, այսինքն Նորին Բարձրութեան քէհեան և նաւակավարներէն մէկը։ Անհամեմատ դժբաղդութեամբ մը Ալի Ղալիպ փաշան աներևոյթ ըլլալով ծովուն ալեացը մէջ, զանիկա գտնելու համար 'ի գործ դրուած բոլոր ջանքը անօգուտ եղեր է։

Վեհափառ Սուլթանին սրտին մեծ ցաւ պատճառեց այս անակնկալ սոսկալի դէպքը, և հրաման ըրաւ որ սուգ առնուն իւր բոլոր արքունիքը, տէրութեան ամեն պաշտօնատարները և զօրաց բանակը։

ՓՈԽՈՒՄՆ ՅԱՍՏԵԱՑ
ԶՄԻՒՌՆԱՑԻ ՎՍԵՄԱՓԱՅԼ ԱՌԱՔԵԼ-ՊԷՅԻՆ

Աղէքսանդրիայէն կըծանուցանեն մեզ, թէ վսեմափայլ Նուպարեան Առաքել-Պէյը, որ երկու տարիէ 'ի վեր ընդհանուր կուսակալ կարգուած էր Խարթում, Սուտան և Ֆէզօղլու գաւառաց, սեպտեմբերի 1ին իւր մահկանացու ընթացքը կնքեր է 'ի Խարթում իւր երիտասարդական ծաղիկ հասակին մէջ, և այնտեղ գտնուող Խպտի և Լատինացի քահանայք թաղեր են զնա 'ի գերեզմանատունն Եւրոպացւոց։

Այս կորուստը խիստ մեծ է բոլոր ազգին համար. քանզի հանգուցեալ քաջատոհմիկ պայազատը, որ արդէն իւր խոհեմութեամբը և իւր կենցաղագիտական մեծ հանճարովը Եգիպտոսի բարձրապատիւ փոխարքային համակրական սէրը և համարումը ստացած էր, մեծամեծ ակնկալութիւններ կու տար ըստ ամենայն մասին։

Իւր բարձր պաշտօնը, որ մինչև ցայսօր քրիստոնէի մը չէր յանձնուած, պատճառ տուաւ իւր գթառատ բնաւորութեան և իւր արդարասէր զգացմանց պայծառապէս յայտնուելուն. Հանգուցելոյն կառավարութեան ներքև գտնուող ժողովուրդները այն աստիճան գոհ էին անոր մարդասիրական վարմունքէն՝ որ Հայր հասարակաց և արդար դատաւոր կըկոչէին զինքը, ըստ վկայութեան այն կողմերէն եկող բազում երևելի ճանապարհորդաց։

Ահա այսպիսի առաքինի և մեծաշուք անձի մը տարաժամ մահն է, որուն վրայ կողբամք այսօր, և որ անմխիթար տրտմութեան մէջ ձգած է իւր բոլոր ազգականները և մանաւանդ իւր հարազատ եղբայրը, վսեմափայլ Նուպար-Պէյը՝ որուն երկար կեանք և քաջառողջութիւն բարեմաղթելով 'ի պարծանս ազգիս, կըվերջացընեմք մեր այս գուժատու յօդուածը։

ՀԱՆԳԻՍՏ
ՄՐԲԱԶԱՆ ԴԱՒԻԹ ԱՐՔԵՊԻՍԿՈՊՈՍԻ

Սուրբ Երուսաղէմէն կըծանուցանեն մեզ թէ գերապատիւ Դաւիթ սրբազան արքեպիսկոպոսը, որ սուրբ Յակոբայ վանուց երևելի միաբաններէն մէկն էր և իւր հեզահամբոյր բնաւորութեբը, վեհանձնութեամբը և խոհեմութեամբը սիրելի եղած էր բոլոր միաբանից, քաղցկեղ հիւանդութեամբ տառապելով, հոկտեմբերի 6ին առ Աստուած փոխուեր է 'ի հասակի 60 ամաց, սուգ և թախծութիւն մէջ թողլով զբոլոր միաբանութիւնը և իւր բազմաթիւ բարեկամները։

Արշալոյս 581 թուովը պարտաւորեցանք համառօտ դիտողութիւն մը ընելու ընդդէմ Մասիսին, որով կըցանկայինք իմանալ թէ անոր արգոյ հայազգի ծերունին և ինքը՝ արդեօք երկու զատ անձինք են թէ միևնոյն անձն է, կամ թէ ծերունւոյն անարժան գրուածներուն Մասիսն ալ համամիտ և համակամ է, թէ չէզոք կու զէ մնալ։

Մեր ցանկացածը լիովին իմացանք Մասիսին պատասխանէն, զոր կըհրատարակէ իւր 351 թուոյն մէջ։ Քանզի մեծ եռանդեամբ կաշխատի իւր անանուն արգոյ ծերունւոյն բանները պաշտպանելու, զոր մինչև ցայսօր չէր ըրած. ըստ որում ինքզինքը կու զէր բարեկամ ձևացնել Արշալուսոյ. և միւս կողմանէ, դիւրին կերևէր իրեն՝ երեսը դիմակ մը անցնելով թշնամանել զմեզ, թէպէտև ինչպէս ինքն ալ կըխոստովանի թշնամութեան պատճառ մը չունի մեզի դէմ։

Յիշեալ լրագրոյն այժմեան անկեղծութեանը վրայ, թէև անգամ մը, մեր մտերիմ խնդակցութիւնը կըյայտնեմք. բայց կըցաւիմք որ 'ի սկզբանէ 'ի գործ չդրաւ այս գովելի անկեղծութիւնը. որով պարտաւոր պիտի չըլլայինք, խմբագրական ամենապարզ կանոններուն զօրութեամբը, իւր երկդիմի ընթացքին վրայօք բացատրութիւն խնդրելու մեր վերոյիշեալ դիտողութեամբը։

Կոստանդնուպոլսոյ մեր յարգոյ պաշտօնակից եղբայրը աղէկ գիտէ, թէ ի—ր արգոյ ծերունիներէն Իզմիրի մէջ ալ կըգտնուին. ուստի եթէ անոնցմէ մէկը մօտ օրերս կամ ժամանակէ մը ետև, Մասիսին դէմ ալ թշնամանօք և առանց յայտնի ստորագրութեան նամակ մը յուղարկելու ըլլայ մեզ. ու մեք ևս Արշալուսոյ մէջ հրատարակելու ըլլամք զայն, առանց անոր պատասխանատուութիւնը մեր վրայ առնելու, այսինքն զմեզ միշտ բարեկամ ձևացնելով իրեն. եթէ այսպէս ընթացք մը բռնելու ըլլամք, կըսեմք, արդեօք գոհ և շնորհակալ պիտի ըլլայ 'ի մէնջ Մասիսը, թէ իրաւամբ պիտի վշտանայ Արշալուսոյ դէմ։

Ուրեմն, ինչ որ կու զես որ ուրիշը չընէ քեզ, դուն ալ այն բանը մի՛ ըներ անոր։

Գանք այժմ վիճաբանութեան ենթակայ եղած բուն խնդրոյն համառօտիւ պատասխանելու. որուն հիմա հրապարակաւ պաշտպան կըհանդիսանայ Մասիսը, և կըյաւելու թէ, չէր կարծեր որ այս առաջարկութեան դէմ պիտի խօսի Արշալոյսը, որ Եւրոպական բարեկիրթ ազգաց բարբառը, ուղղափառութեանը և կենդանութեանը ջատագով ճանչցուած էր, կըսէ։ Ինչ է արդեօք մեր ընդդիմախօսութիւնը բուն այդ մասին. Եթէ Մասիսը բարեմտութեամբ, անկողմնապահութեամբ և առանց կիրք խառնելու և դատողութիւն ընելու ըլլար, շատոնցմէ 'ի վեր պիտի տեսնէր թէ Արշալոյսը, ըստ սկզբանց, ընդունած է և կընդունի յիշեալ առաջարկութիւնը. և միայն անոր շուտով գործադրութեանը վրայօք առարկութիւն մը ըրած էր ըսելով. «Այս խնդիրը խորին քննութեան արժանի կերևի մեզ 'ի մասին անոր շուտով գործադրութեանը»(1)

Ուրեմն, ինչպէս անխտիր կերպիւ կըտեսնուի, մեր ընդդիմախօսութիւնը հայազգի ծերունւոյն առաջարկութեան էութեանը վրայ չէ, այլ անոր գործադրութեան յարմար ժամանակին վրայ է։ Քանզի ազգային շատ բարեկարգութիւններ կան, որոնք եթէ առաժամ 'ի գործ դրուելու ըլլան, անտարակոյս անոնցմէ անկարգութիւններ կըծագին. Ամենայն բանի ժամ է և ժամանակ. Յայտնի է ամենուն որ Մասիսը, առանց խոհեմութեամբ ու չափաւորութիւն մատուցանելու

(1) Տե՛ս Արշալուսոյ 1857 Հոկտեմբերի 4 թիւը։

Մերձ 'ի վախճան 1857 ամի, հիւանդագին և տկար ելաստի վերադառնալ 'ի Ջուղայ և ըղձացեալ զաւուրս իւր նուիրել դաստիարակութեան մանկանց ազգիս, և հասեալ 'ի Շիրազ զրաւի անդ յաղգօղուտ կենաց իւրոց 'ի 10 յունիսի այսր ամի 'ի հասակի իբրև 56 ամաց. կտակելով զհազարաւոր մատեանս պատկանեալս թէ ինքեան և թէ Արարատեան ընկերութեանն՝ սըրբազան Լուսաւորչին սրբոյ ամենափրկչի Վանաց որ 'ի Ջուղայ՝ ուր և հասեալ իսկ են, և զայլ ստացուածս իւր՝ ընտանեաց իւրոց որք բնակին յԵրևան քաղաքի։

Եթէ յարգի լինէր գրագիտութիւն 'ի միջի մերում հարիւր մասամբ չափ Եւրոպացւոց, աշխատութիւնք սորա յոյժ աւելի լինէին քան որք եղենն. զի վկայեալ եմք բազմիցս բնական աշխոյժ եռանդեան նորա, որ նստեալ ընդ զէջս բազումս խիստ դիւրութեամբ և ընտիր հայկաբանութեամբ 'ի միջոցի սակաւ ժամուց առանց ջնջելոյ դոդցես և զբառ մի։

Շարժեալ 'ի տխրութենէ սրտիս, զյետագոյն Ողբերգն նուիրեմ փոխ հոգւոյն այնմիկ՝ որ յուսամ երկնային պսակին արժանի եղեալ, սակս յարգելոյն զտաղանդն աւանդեալ ինքեան՝ յօգուտ և 'ի փառս եղբարց իւրոց։

1 Ու դու Մեսրովբ, անգին Մեսրովբ,
   և դու այսպէս վաղ հանգեար.
Ի վշտալից աշխարհէս մեր
   յերանաւէտն ճեպեցար.
2 Վաստակեցաւ այդ մարմինդ՝
   այլ ոչ հոգիդ, ես գիտեմ.
Անմահ հոգիդ միշտ աննկուն,
   միշտ վառվռուն, միշտ վսեմ.
3 Ափսո՜ս Մեսրովբ. — Իմ պէս բազումք
   ափսոսասցեն այսուհետ,
Որոց հոգի Ազգիս փառաց
   նախանձաւոր լցեալ եթ.
4 «Մեռիր յետոյ սիրեմ զքեզ».
   այլք ասասցեն, բայց ոչ ես։
Ես սիրեցի զքեզ կանխաւ՝
   Ազգասիրուդ(1) վկայես.
5 Ոչ ափսոսամ վասն քո ինչ,
   զի դու զերծար 'ի ցաւոց.
Զարդիւնաշատ աւուրս քո
   Ազգին 'ի սպաս զոհելով։
6 Որքան կացցէ լեզու Հայոց՝,
   որքան կացցէ և մեր գիր,
Պայծառ անուն իմ Մեսրովբեդ
   անմահասցի անխափը։

(1) Ազգասէր լրագիր.

7 Այլ ափսոսամ վասն Ազգիս՝
   որ քեզ պէս մարդ արդ կորոյս.
Որոյ նման հազուագիւտ է՝
   հայիմ յոր կողմ և 'ի կոյս.
8 Զի բանաստեղծ՝ 'ի բնութենէ
   կարէ միայն ծնանիլ,
Տաշեալ կոկեալքն արհեստիւ
   ոչ կարէ յայն ժամանիլ։
9 Դու բանաստեղծ և ճարտասան
   միանգամայն յայտնեցար,
Թէև անձուկ էր ասպարէզդ
   սակայն ոչինչ վրիպեցար.
10 Աշխարհահռչակ Սոս Սանդխտի
   և Ազգասէր լրագիր,
Բաւական են 'ի հաստատել
   զոր ասացի, լիալիր.
11 Ոչ է ինձ հարկ թուել զամէն
   զգործ մատանցդ ճարտար,
Ժամանակաւ զկնի իմ,
   վկայեսցէ և աշխարհ.
12 Բայց ե՛կ Մեսրովբ, ե՛կ առ ինձ
   հիմ առ օտարս եսուր վաղ.
Ո՞ւր հայաստան քո հայրենիք
   և ո՞ւր Պարսկցն Շիրազ.
13 Յ՚Ողբալս զքեզ լամ և զիմ Ազգ՝

այս ծանր և ամենահարկաւոր պարագային, կը կարծէ, կամ ինքզինք կարծել կըձևացընէ թէ մեք եւրոպական բարեկիրթ-ազգաց բարուցը, բուքի սովորութեանցը և կենցաղավարութեանցը դէմ եմք. որ սխալ է բոլորովին։

Բայց մեր ազգին մէջ կըգտնուին այնպիսի անձինք՝ որոց զրուցածին կամ գրածին խիստ օրինաւոր փոփոխութիւն մըն ալ առաջարկելը մեծ յանդգնութիւն կըհամարուի անոնց աչաց առջև. ըստորում կըպահանջեն որ իրենց ըրած վճիռները, իբրև պատգամ Աստուծոյ ընդունուին առանց ամենափոքր ընդդիմախօսութեան....

Եւ ահա այս պահանջմունքն է և ամենևին ուրիշ բան չէ, որ պատճառ տուաւ հոյակապ ծերունոյն և Մոսիխին զրգռութեանը ընդդէմ Արշալուսոյ Արարատեան. որուն բարեմտութիւնը յայտնի է բոլոր աշխարհի։

Ապրօեան մեծարգոյ տէր Գրիգոր պատուաւոր վաճառականը քաղաքիս, որ Իզմիրի օսմանեան վաճառականաց կողմանէ Կոստանդնուպօլիս գացած էր բողոքելու համար առ Բարձրագոյն Դուռն ընդդէմ Բուճաճի բռնած տուրքին, զոր մաքսի վարձակալները ապօրինաւոր կերպիւ կառնէին, յաջողութեամբ կատարելով գլխաւոր գործը որ իրեն յանձնուած էր, հետևեալ խնդրագիրը մատուցեր է բարձրապատիւ Մեծ Եպարքոսին 'ի յաջողութիւն Իզմիրի օսմանեան վաճառականաց երախտագիտութեանը.

Բարձրապատիւ Տէր,(1)

Բարձրագոյն Դուռը հաճելով ընդունելու այն խնդիրը որ պատիւ ունեցայ Իզմիր բնակող օսմանեան հպատակ վաճառականաց կողմանէ իրեն մատուցանելու, կու գամ այսօր աղաչելու Ձեր բարձրութիւնը որ բարեհաճիք ընդունիլ այն անկեղծ շնորհակալութիւնները որ կըհամարձակիմ ձեզի նուիրել իմ եղբայրակիցներուս կողմանէ, այն մարդասիրական ընդունելութեան և ազդու պաշտպանութեան համար որ Բարձրագոյն Դուռը ըրաւ մեր արդար բողոքներուն։

Ժամանակէ մը 'ի վեր անտեղի պահանջմունք մը՝ որ մաքսի Թարիֆիային մէջ ամենևին տեղ չունէր, բոլոր փոքր Ասիոյ ապրանքներուն վրայ բանի և ապօրինաւոր տուրք մը դրեր էր Բուճաճի անունով, որ հարիւրին բիր Ալթըլըքն, հարիւրին երեք Ըլէֆլիքն և հարիւրին երկու յաւելուածական տուրքին գումարներուն վրայ դարձեալ հարիւրին տասը կըպահանջեր։

Իզմիրի վաճառականները՝ մաքսի վարձակալներուն այս պահանջմանցը դոհ ըլլալով, աղերսագիր մը պատրաստեցին, որոնք ես պատիւ ունեցայ Իզմիրի գաւառական ժողովոյն տեղեկագրոյն հետ կայսերական կառավարութեան մատուցանելու։ Եւ կայսերական կառավարութիւնն ալ գործը խղճի մտօք քննելէն ետև տեսաւ որ Բուճաճի տուրքը այն վաճառականներուն համար հաստատուած է որոնք մաքսի տուրքը կանխիկ չվճարելով հաշիւ կըբանան մաքսին հետ. իսկ կանխիկ վճարող վաճառականներէն իրաւունք չկայ ամենևին Բուճաճի տուրք պահանջել. հետևաբար ապօրինաւոր է։

Բ. Դուռը բնականաբար նկատեց օտարազգի վաճառականներուն այս տուրքէն ազատ ըլլալը և իր խորագնին հայեցուածքովը չափեց այս գրութեան ծայրագոյն անպատեհութիւնը՝ որով ներքին վաճառականութիւնը կըմնայր յօգուտ արտաքին վաճառականութեան։ Նոր վրայ կայսերական կառավարութիւնը չվարանեցաւ արժանապէս ուշադրութիւն ընելու Իզմիրի օսմանեան վաճառականաց խնդրոյն։

Կայսերական կառավարութիւնը՝ լաւ ճանչցած ըլլալով մեր օգոստափառ և առատաձեռն Ինքնակալին հայրախնամ և քաղաքակըրթիչ դիտաւորութիւնները որոց նպատակն է ամեն տեղ թագաւորեցընել արդարութիւնն ու իրաւունքը՝ որ ազգաց բարօրութեանն ու զարգացմանը յաւիտենական աղբիւրներն են, ինչպէս ամեն առիթի մէջ՝ նաև այս պարագայիս մէջ ալ զարմանալի ազդուութիւն 'ի գործ դրաւ արդար իրաւունքն յաղթող ընելու համար, և մասնաւոր հոգածութիւն մը ցոյց տուաւ տէրութեան ներքին վաճառականութեան վրայ։

Վաճառականութիւնը ազգի մը կեանքը ըսել է. Զանիկա պաշտպանելը, անոր զարգացմանը դէմ ելլող արգելքները բառնալը, ընդհանուրին շահը առանձնական շահերէն նախապատուելը՝ բարձր արդարութեան գործ մըն է, հասարակաց առևտրական կեանքին բնական ընթացքը ապահովցընել է, մէկ խօսքով. արժանի և կարող գտնըւիլ է այն բարձր պաշտօնին որուն իրաւամբ կոչուած է Ձեր բարձրութեան գահերիցութենէ ներքև գտնըւող պաշտօնէից ժողովը։

Իզմիրի վաճառականները՝ մաքսի վարձակալներուն այս յայտնի զեղծմանը դէմ տեղ ելած ժամանակնին՝ հասկըցած էին իրենց ձեռք բերել ուզած յաջողութեան դժուարութիւնները. բայց իրենց յոյսը օգոստափառ Ինքնակալին լուսաւորեալ արդարութեանը և Ձեր վրայ դրեր էին, բարձրապատիւ Տէր, որ ամեն կերպով կաշխատիք անոր ճշգրիտ գործադրութեանը. և քաջ համոզուած էին որ այս յոյսերնին պարապ չպիտի ելլէր։

Զիս ուրախ կըլլան, որ եթէ մէկ կողմանէ Ձեր բարձրութիւնը դժուարութիւններ ունեցաւ յաղթելու, միւս կողմանէ իրենց դատը լուսաւորեալ և բարեսէր գործակցութիւններով պատիւ գտաւ։

Այն եպարքոսական նամակը որ՝ մաքսի վարձակալներուն անիրաւ պահանջմանցը վերջ կը դնէ և Բուճաճի տուրքը ժամանակէ մը 'ի վեր սխալ ու անտեղի խորհրդածութիւններով մտած ապօրինաւոր և բանական ճամբէն ետ կըդարձունէ, կայսերական կառավարութեան ստացած համաշխարհական համարմանն ու յարգանացը վրայ նոր իրաւունք մ'ալ պիտի աւելցընէ, և բոլոր Ասիոյ մէջ եղած օսմանեան վաճառականաց նոր առիթ մը պիտի ըլլայ միաբերան օրհնելու մեր առատաձեռն և շնորհաշուք Ինքնակալը, որուն գահակալութիւնը ազգաց տարեգրութիւններուն մէջ առաջին տեղերէն մէկը պիտի բռնէ։

Երջանիկ կըհամարիմ զիս որ կարող պիտի ըլլամ իմ եղբայրակիցներուս տանելու իրենց դատին յաղթող ելլելուն աւետիսը։ Բայց աւելի երջանիկ պիտի ըլլայի, թէ որ իմ ձայնս՝ որ Աբտիւլ Մէճիտի անունը փառաւորելու համար ամեն տեղ լսուած ձայներուն մէկ տկար արձագանգն է, կարող ըլլար մինչև Նորին կայսերական Վեհափառութեան հասնելու. և կաղաչեմ խոնարհաբար Ձեր բարձրութիւնը որ կայսերական Աթոռին ոտքին տակը դնէք Իզմիրի վաճառականաց խորին և յաւիտենական երախտագիտութիւնը, և զանիկա ըրացընէք՝ հրաման տալով ինծի որ հրապարակաւ ալ յայտնենք այս ուղերձը լրագիրներուն մէջ հրատարակել տալով։

Հաճեցէք ընդունելու, բարձրապատիւ Տէր, իմ անկեղծ շնորհակալութեանս հետ նաև խորին ակնածութեան և անսահման անձնանուիրութեանս զգացմունքը, որովք պատիւ կըհամարիմ ինծ ըլլալ Ձերում բարձրութեան ամենախոնարհ և ամենահնազանդ ծառայ. ԳՐԻԳՈՐ ԱՊՐՕԵԱՆ

Երեսփոխան Իզմիրի օսմանեան վաճառականաց։
Կոստանդնուպօլիս, 12 Հոկտեմբերի 1858։

(1) Այս խնդրագրոյն թարգմանութիւնը արդէն Մոսիխին մէջ հրատարակուած ըլլալով, հարկ չհամարեցինք նորէն թարգմանել զայն 'ի գաղղիականէն։

Մեծին Բրիտանիոյ լրագրութիւնները անգղիական նոր դրամանոցի (պանքա) մը հիմնադրութեան վրայօք երկար տեղեկութիւններ կուտան։

Այս դրամանոցը, օսմանեան կառավարութեան թոյլտուութեամբը Կ. Պոլսոյ մէջ պիտի հաստատուի և Թուրքաստանի բոլոր վաճառաշահ քաղաքաց մէջ գրատուն մը պիտի ունենայ։

Առայժմ այս դրամանոցին մայր դրամը 1 միլիոն լիրա սթէրլին պիտի ըլլայ իշխանութիւն ունենալով, 'ի պահանջել հարկին, 2 և մինչև 3 միլիոնի հասցնել իւր դրամագլուխը։ Այլև իրաւունք պիտի ունենայ դրամատոմսակ հանելու. որուն գումարը 3 անգամ աւելի պիտի ըլլայ իւր ունեցած պատրաստ դրամագլխէն։ Այս դրամատոմսակները՝ պատրաստ դրամոց տեղ պիտի անցնին և երբոր դրամանոցը տարուին, անմիջապէս անոնց արժէքը պիտի վճարուին մետաղեայ դրամով։

Տարակոյս չկայ թէ այս նոր հաստատուելու դրամանոցէն, որուն հիմնադրաց երեսփոխաններն 'ի Կ. Պօլիս տեարք Վուիլքիններն են, մեծամեծ օգուտներ կրնան ծագիլ Թուրքաստանի վաճառականութեանը համար և տոկոսեաց գիները կիջնան. քանզի առայժմ Օթոման Պանքային տոկոսը տարին հարիւրին 15էն աւելի կըլլայ։ Բայց 2 դրամանոց եղած ժամանակը, հարկաւ այս բարձր գինը պիտի չկրնայ դիմանալ։

— Ինչպէս Բանասիրականին մէջ հրատարակուած յօդուածէն կըտեսնուի. Երևանցի տէր Մեսրոպ Դաւիթ Թաղիադեանց բազմարդիւն Հայ գրագէտը՝ ներկայ տարւոյս յունիսի 10ին մեռեր է Պարսից Շիրազ քաղաքը։

Հանգուցեալը՝ իւր ազգասէր ազնիւ բարեկամ յարգոյ տէր Թադէոս Խ. Ավետումեանը, որ Հնդկաստանի Կալկաթա քաղաքը կըբնակի, իւր կտակատարը կարգեր է, ծանուցանելով անոր թէ իւր ժառանգներն են իւր քոյրը Աննա անուն, որ Աղաջեցի Խաչօյին կինն է, նմանապէս իւր հանգուցեալ եղբօրը Դաւիթ Թաղիադեանց Յօհաննէսին երկու դստերքը Ասլան և Սաֆիա անուն։ Այս երեք անձինքը որ Երևանցի են և հաւանականաբար նոյն քա-

---

վտարանդի ցանուցիր,
Ընդ ամենայն ոլորտս երկրի
ցան ցիրցիրել տարագիր.
14 Իմ ընտանեացըս պատմութիւն
կարծեմ ուղիղ օրինակ
Է իմ ազգիս, որք յայլեան գարս
չարչարին տար՝ օրինակ.
15 Վասն որոյ ոչ մնալով
զի պատուհետ զիս լացցեն,
Պանդխտական իմ օրհասի
առեալ ինձէն հարկանեմ։
16 Ճշմարիտ է իմ պատմութիւն՝
որում լերուք ունկնդիր.
Զայս Մասիս զհետ ին թող
և 'ի մտաց սկսիր։
Հայր հօր իմոյ անդ 'ի Շիրազ թաղեալ կայ,
Եւ մայր հօրս ննջի 'ի հող Բուշեռայ,
Հայր մօր իմոյ եկեալ հանգեաւ 'ի Ռանգուն,
Եւ մայր մօրս քեզ յանձնեցի Կալկաթա։
Իմ պատուական ծնողք՝ եղբարք և քուրիկ
Ի մեր Բասրա հանգիստ առին խաղաղիկ.
Միւս քոյրս չքաւ մինչև 'ի Զաւա,
Խաւարեցաւ անդ իւր արևըն քաղցրիկ.
Ի հօրեղբարցս մին գնաց մինչ 'ի Հէյրամ,
Զորմէ ոչինչ ունիմք զլուր մինչև ցարդ.
Ցիմ զաւակաց թողի զմին 'ի Ռանգուն,
Զմանըս աստ 'ի Կալկաթա։ — Այս իմ բաղդ(2).

Այլ իմ փթած ոսկերոտիք արդեօք ուր
Հանգիստ առցեն՝ աստ 'ի Հնդիկս թէ այլուր,
Ի Տաճկաստան(3) 'ի Լեհս 'ի Չինս 'ի Մոսկով(4)
Բայց ոչ յիմ մայր 'ի Հայաստան. — Բաղդ տխուր
17 Այս է ահա իմ սիրելի
ազգիս վիճակ ախտական,
Այս է ահա դառըն վիճակ
ազգի մարդկան Անդրանկանն.
18 Մեղաք այո, բայց չարչարանք
եօթնադարեան մեր վշտի
Թող Հայր գթած, 'ի թողութիւն
մեղաց մերոց եղիցի։
19 Եւ արդ՝ Մասիս, հաճեա ընկալ
հրաժարական զիմ ողջոյն,
Գնա հանգիր 'ի գալար սիրտ
իմ ազգայնոց սիրասուն.
20 Ես ծերացեալ և վաստակեալ
հանգիստ խնդրեմ առօրեայ,
Մինչև կամք Տեառն՝ օրհնեալըն միշտ
եղիցի և յիմ վերայ.

Թ. Խ. Ա.

(2) Բասրա է Արաբիա, Շիրազ և Բուշեռ 'ի Պարս, Հէյրամ յԱղուանս, Կալկաթա 'ի Հնդիկս, Զաւա և Ռանգուն ի Բարմաստան։

(3) Տաճկաստանաւ նշանակել կամիմք զօսմանեան տէրութիւն և զՊարս, արտաքոյ Հայաստանի։

(4) Զանց արարաք զայլ տեղեօք, ուր սակաւք 'ի մէնջ գաղթեցան. այլ ընդ ամենայն կողմանս Ասիոյ՝ Աֆրիկոյ Եւրոպիոյ՝ Ամերիկոյ և և Աւստրալիոյ ցրուեալ կան ոսկերք Հայոց։

ղաքը կըղնակին, պէտք է որ ապահով կերպիւ և օրինաւոր վկայականօք ինքզինքնին ծանօթացընեն յիշեալ տէր Թադէոս Խ. Մխիթարեանին ուղղակի կամ մեր միջնորդութեամբ. որպէսզի իրենց վերաբերեալ դուզնաքեայ ժառանգութիւնը առանան 'ի նմանէ :

ԿՈՍՏԱՆԴՆՈՒՊՕԼԻՍ, 29 ՀՈԿՏԵՄԲԵՐԻ

Կայսերական հրովարտակաւ, Գօնիայի կուսակալութիւնը Մէլանիկի ընդհանուր կառավարիչ Քեանի փաշային յանձնուեցաւ, և Աքիֆ փաշան՝ Մէլանիկի կուսակալ անուանեցաւ : Այլև Մահմուտ փաշան՝ Ճէտտայի կառավարիչ կարգեցաւ :

—Արտաքին գործոց տեսուչ վսեմափայլ Ֆուատ փաշան, որ ժամանակէ մը 'ի վեր արտաքոյ կարգի դեսպանի պաշտօնիւ Փարիզ կը գտնուէր՝ այնտեղ գումարուած խորհրդակցութեան մասնակից ըլլալու համար, ամսոյս 19ին հասաւ 'ի Կոստանդնուպօլիս և անմիջապէս սկսաւ իւր բարձր պաշտօնը 'ի գործ դնելու :

Նորին Վսեմութիւնը՝ Փարիզէն չմեկնած, պատիւ ունեցաւ Նաբոլէօն կայսեր ներկայանալու. որ խիստ մարդասիրութեամբ ընդունելով զինքը Պատուոյ Լէգէոնի շքանշանը շնորհեց անոր :

—Մեծին Բրիտանիոյ դեսպանին լծակից Լէտի Պիւլըվէր ամսոյս 19ին գաղղիական շոգենաւով հասաւ 'ի մայրաքաղաքս : Յիշեալ ազնուուհին տիկինը Լոնտոնէն կուգայ, և քանի մը օր Փարիզ մնացեր է իւր եղբօրը լորտ Քօվլիին հետ տեսնուելու, որ ինչպէս յայտնի է, Անգղիոյ դեսպան է Գաղղիոյ կառավարութեանը քով :

—Գաղղիոյ դեսպան վսեմափայլ մօսիւ տը Թուվընէլը այս օրերս պիտի մեկնի Փարիզ երթալու, Նորին Վսեմութեան լծակից մատամ Թուվընէլը, տասնևհինգ օր կայ որ մեկնած է :

—Բարձրագոյն Դրան մէկ նոր կարգադրութիւնը արգիլուեցաւ կառավարութեան պաշտօնատարաց և գործակալաց, որ ակնախուռ ծխաքարշ չգործածեն : Այլև յետ այսօրիկ քաղաքական կառավարութեան գրասենեկաց մէջ պիտի չմեծարուին ո՛չ ծխաքարշ, ո՛չ սուրճ և ոչ օշարակ :

Պալատ ատրճանէն սկսեալ մինչև ամենաբարձր ատրճանի պաշտօնատարները միայն իշխանութի պիտի ունենան երկու ձիով կառք նստելու. սակայն արգիլեալ է շատ ձիաւոր ծառաներ ունենալ կառքին ետևէն : Իսկ Պալատ ատրճանէն վար եղող պաշտօնատարները միայն մէկ ձիով կառք և երկու զոյգ թիով նաւակ պիտի նստին :

ԶԱՆԱԶԱՆ ԼՈՒՐՔ

Զմիւռնիա, 31 Հոկտեմբերի :

Մեր վսեմափայլ կուսակալը, ըստ զօրութե Մեծ-Եպարգոսական նամակի մը, հրաւիրեց զմեծարգոյ Մուստաֆա-Պէյը, որ քաղաքիս կանոնաւոր բերդապահ զօրաց բժիշկն է, նմանապէս զօքթոր Լոտուարը որ քառանօրեայ արգիլանոցին բժիշկն է, որպէսզի օրինաւոր բըժիշկներէ բաղկացեալ մասնաժողով մը կազմեն, որուն պիտի յանձնուի ընդ թագաւորին դեղավաճառութեան և բժշկական արհեստին գործածութեան. այսինքն իւրաքանչիւրոք պիտի չկրնայ դեղավաճառութի կամ բժշկութի ընել առանց օրինաւոր վկայական մը ունենալու :

Յիշեալ մասնաժողովը պատուաւոր ընելու գործողութեան վրայօք ևս հոգ պիտի տանի, և նահանգիս ներքին կողմերը բժիշկներ պիտի յուղարկէ չպատուաստուած տղաքը ձրիապէս պատուաստելու համար :

—Յարգոյ պարոն Յօհաննէս Ստեփանեան Տէրձանեանց Արզրումցի, ընկերութեամբ 18 անձանց՝ իւր հայրագի հայրենակիցներէն ամսոյս 25ին Կոստանդնուպօլսէն ողջամբ հասաւ Իզմիր և հետևեալ օրը աւստրիական շոգենաւով շարունակեց իւր ճանապարհորդութիւնը, հանդերձ յիշեալ իւր հայրենակցօքը, սուրբ Երուսաղէմ երթալու, յուխտ և յերկրպագութիւն Քրիստոսի տնօրինական սուրբ տեղեացը :

—Երկար երաշտութենէ (գուրագլըք) ետև, անձրևները առատութեամբ սկսան իջնալու 10—

12 օրէ 'ի վեր. որոց մեծ կարօտութիւն ունէին մշակեալ երկիրները. Օդը ևս սկսաւ քիչ մը ցրտանալ. և Ռէօմիւրի ջերմաչափը 7—8 աստիճան կը նշանակէ շուքին մէջ :

—Մասեաց Աղաւնոյն հոկտեմբերի տետրակին մէջ յետագայ յօդուածը կըկարդամք.

Յուլիսի Թերթին մէջ հրատարակած կենսագրական տեղեկութեանց առթիւ՝ վսեմափայլ Ֆուատ փաշայն, հետևեալ գրած Թղթովը, իւր շնորհակալութիւնը մեզ կը յայտնէ :

Սրտիւ Թամբ հաղորդել զայն ընթերցողաց մերոց. որովհետև անշուշտ եմք որ ուրախութք պիտի տեսնեն ի սմա զհաւաստիս հզօր պաշտպանութեան վսեմափայլ Փաշային, ինչպէս նաև եռանդուն խնամոց առատագութ Սուլթանին՝ որ այս մեր Հայկազեան վարժարանիս վրայ կը հովանանան :

Փարիզ, 2 Սեպտեմբերի 1856 :

Տեարք,

Ընկալայ հաճութեամբ և ընթերցայ ցանկութեամբ այն ծանօթութիւնը զոր դուք հաճեր էիք նուիրել ինձ ձեր պիտանի օրագրին մէջ. Իմ վրաս գրածնիդ շատ ողոքանօք են համեմատութք այն նուաստ ծառայութեանցը՝ զոր ես կրցածի մատուցանել քաղաքակրթութեան և յառաջադիմութեան ամենամեծ խնդրոցը :

Օրինաւոր շահուց և պատուաւոր հասարակութեանց պաշտպանութիւնը էական կէտ է այն քաղաքականութեան՝ որոյ անդամ ըլլալու պատիւն ունիմ. Չեմ դադարիր բնաւ այս ակնածելի շահուց կարգը դասելու նաև ձեր կրօնակցացն շահը, որ օսմանեան պետութեան վրանին ունեցած վստահութիւնը արդարացունելու կաշխատի :

Շարունակեցէք, Տեարք, ձեր խնամոցը յանձնուած մատաղերամ մանկտին, պարտուց և գիտութեանց սիրոյն մէջ մեծցընելու. Կրնաք ապահով ըլլալ՝ որ վեհափառ Սուլթանին կառավարութիւնը իր կողմանէ պիտի շարունակէ ձեր աշխատութիւնը հայրական սիրով նկատելու, և թէ ես՝ ինչպէս մինչև հիմա՝ այսուհետև ալ պիտի ուշադիր ըլլամ ձեր աշխատութիւնն իրեն նշանակելու, և արժանի եղած Թևաբկութեամբ անոնց նպաստելու :

Ընդունեցէք, գերապատիւ վարդապետք, իմ բարձր ակնածութեանս հաւաստիքը. ՖՈՒԱՏ

Առ Գերապատիւ Տեարս
Աւքրոսիոս Վ. և Խորէն Վ. Գալֆայեան
վերատեսուչս Հայկազեան վարժարանին.

ՓԱՐԻԶ.

—Այս օրերս Տէֆրանոււի անուամբ Բոլքա Մազուրքայ մը հրատարակուեցաւ Բիանոյի համար շինուած, զոր նուագած է տէր Գալուստ Կոստանդեան քաջատոհմիկ պայազատը. որուն նուագական երկասիրութիւնները՝ քաղաքիս Օրէօբրային մէջն նուագուեցան. որ կազմեալ է պարոն Ա. Լամպէրթինի Խալացի երաժշտապետէն :

ԱՌԵՒՏՐԱԿԱՆ ԼՈՒՐՔ

Զմիւռնիա, 31 Հոկտեմբերի :

Փալամուտը քիչ մը Թուլ է. Թէպէտև անոր գնոցը փոփոխութիւն մը չեղաւ : Աֆիոնին վերջին վաճառումը 171—172 դ. չի եղաւ չէքին : Տորոնին գինը՝ 235—249 դ. է կենդինարը՝ ըստ տեսակին : Զլուացուած բուրդը 335—250 դ. կըվաճառի : Բամպակին կենդինարը 317 դ. է :

ԾԱՆՈՒՑՈՒՄՆ

ՆՈՐԱՏԻՊ ՄԱՏԵԱՆՔ
ԱՐՇԱՒԱՆՔ ԱՐԱԲԱՑ Ի ՀԱՅԱՍՏԱՆ
Արարեալ Գէորգ Վարդապետի Այտըն :
Ի լոյս ընծայեաց, հանդերձ ծանօթութք, գերապատիւ Կարապետ վարդապետ Շահնազարեանց, միաբան սրբոյ Էջմիածնի, և անդամ արևելեան ընկերութեանն 'ի Փարիզ :
Ի գործատան Կ. Վ. Շահնազարեանց,
Ի Փարիզ, 1857 :

Նոյն մատենին գաղղիերէն Թարգմանութիւնն :
Արարեալ նորին գիտնական հեղինակի,
և տպեալ 'ի Փարիզ, 1856 :

ՈՒՐՈՒԱԳԻԾ ՊԱՏՄՈՒԹԵԱՆ ՀԱՅՈՑ

Esquisse de l'Histoire de l'Arménie.

Շարադրեալ 'ի լեզու գաղղիերէն յիշեալ գերապատիւ վարդապետէն :

Տպեալ 'ի Փարիզ 1856 :

Այս երկու պատուական գիրքերը, որոց տպագրութիւնը մաքուր և գեղեցիկ է, կըվաճառին 'ի Կ. Պօլիս, Մէրճանը տէր Յարութիւն Մարգարեանին գրատունը և 'ի Պէյօղլու տէր Վ. Եգին գրատունը :

Յիշեալ մատեաններէն առաջինը՝ ակնարկութիւն է Շար Հայ պատմագրաց անուանով 14 պատմաբան հեղինակաց տպագրութեանը. որ 'ի լոյս պիտի ընծայէ Շահնազարեանց Կարապետ վարդապետը բաժանորդագրութեան միջոցաւ, ինչպէս ըստ ծանուցման ծանուցուած է Արշալոյս 5324545 թուոյ մէջ :

Շար Հայ պատմագրաց, այսինքն 14 հատոր հատորոյ բաժանորդագրութեան գինն է 84 ֆրանք կանխիկ :

Ուզողը կրնայ բաժանորդ գրուիլ 'ի Կոստանդնուպօլիս 'ի Մեծ նոր խանն Շէյխեան յարկոյ տէրասն Այվազեան գրամեներին, և Իզմիր Արշալոյս Արարատեան գրատունը :

ԼՈՒՍԱԲԱՆՈՒԹԻՒՆ ՀԱՄԱՌՕՏ

ՀԱՄԱՌԱԿԱՑ ԹԱՆԳԱՐԱՆԻՆ ծրագրեալ հատորն է որ հրատարակուեցաւ աշխատասիրութեամբ ուսումնական պայազատի տէրտն Գալուստ Կոստանդեան :
Կ. Պօլսոյ մէջ Մերզեան գրավաճառին կըգտնուի, որ է 'ի Մեծ նոր խան, վերի դրանը թիւ 2 :
Համառօտ թանգարանը յէր նուիրուած է Աղգին :

ԱՌՈՂՋՈՒԹԻՒՆ ԵՒ ԲԱՐԵԿԵՑՈՒԹԻՒՆ

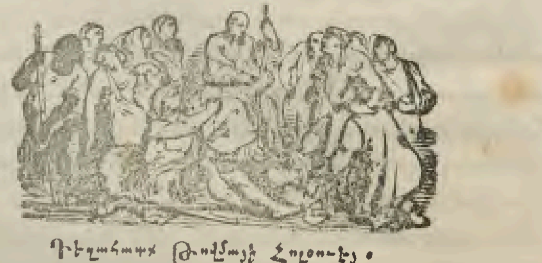

Դեղահատ Թովմայի Հօլօուէյ :

Որոց առանձնաշնորհութիւն տուեալ է ամեն կառավարութիւններէն. և աշխարհիս բոլոր մասանց մէջ այս դեղահատից օգտակարութիւնը ծանուցեալ ըլլալով, ամենէն համբաւաւոր բըժիշկները ստացմանած և պատուիրած են անոնց գործածութիւնը :

Այս հռչակաւոր դեղահատերը խիստ օգտակար են արիւնը մաքրելու, սկար կամ տկարացեալ կազմուածքը մարմնոյ զօրացընելու և բժշկելու. ամեն կերպ հիւանդութիւնները որ և իցէ պատճառէ ծագած ըլլան : Այս դեղահատից ներգործութիւնը կըհեռացունէ ախտին սերմերը ուր որ կըգտնուին, և առանց ատտիկ ճգնաժամ և նեղութիւն մը պատճառելու հիւանդին գրեթէ հրաշալի ազդեցութիւնն ը յառաջ կըբերէ. որոց հաւատ ընծայելը դժուար պիտի ըլլար, եթէ փորձը վկայելու չըլլար մեզ :

Հօլօուէյ բժիշկին դիւանը, որ Լոնտոնի իւր կենդրոնական տանը մէջ է, խիստ բազմաթիւ վկայականներ կըպարունակէ. որոց վաւերականութիւնը ամենևին տարակոյս չձգեր այս դեղահատից անսխալութեանը վրայ : Ամեն օր, ամեն վայրկեան գովաբանական վկայութիւններ կըյուղարկուին աշխարհիս բոլոր կողմերէն և ամեն լեզուօք. և այս բանը միայն բաւական էր համոզելու ամենէն դժուարահաւատ և կասկածոտ անձինքը :

Խիստ համբաւաւոր բժիշկները և Եւրոպիոյ բժշկական ընկերութեանց երևելի ժողովները կըպատուիրեն իրենց հիւանդաց զգործածութիւնը յիշեալ դեղահատից. հաւաստի ըլլալով ներքին համոզմամբ թէ անհնար է գտնել ուրիշ դեղ մը որ ասկէ աւելի ընդհանուր, աւելի ապահով և աւելի ազդու ըլլայ, մանաւանդ այս կլիմային ներքև ուր հիւանդութիւնները կըներկայանան այնպիսի ուժով և գործունէութեամբ որ մահը շատ անգամ հիւանդութեան առջի նշաններուն ետևէն կուգայ շուտով, և անօգուտ կընէ ուրիշ դեղոց ազդեցութիւնները. որոնք աւելի դանդաղ են 'ի ներգործութեան իւրեանց :

Այս դեղահատերը յատկապէս խիստ օգտակար են վասն յետագայ հիւանդութեանց.

Ընդհասարակ ջերմք (ֆիէվր էնթէրմիթանթ) : Շնչարգելութիւն (ասթմ) : Մաղձային ջերմք (ֆիէվր պիլէօզ). Խիթ (քոլիք) : Ցաւք որովայնի : Թուլութիւն և նուազումն ուժոյ : Օձիկ (էրիզիփէլ) : Կանանց ամսական օրինաց անկարգութիւնը : Ոսնացաւութիւն (նիգրիս) : Գլխացաւութիւն : Բորբոքումն : Դալուկն (սարըլըք) : Երիկամնաժետութիւն : Տեռատեսութիւն (մայասըլ) : Յօդացաւութիւն (րիւմաթիզմ) : Միզարգելութիւն. Պարանոցի ցաւ. Քար կամ խիճ միզանոցի : Ուռոյք (դիւմէօր) : Կեղք (իւլսէռ). Ամեն տեսակ որդերը (սողուլճան) : Աֆրոդիտեան ախտերը (Ֆռէնկ իլէթի) :

Յիշեալ դեղահատից տուփերը զանազան մեծութեամբ են և կըվաճառին 9. 22. 33. 88. 176և 264 ղուռուշի իւրաքանչիւրը, և ամեն մէկուն մէջ հայերէն լեզուաւ ծանուցագիր մը կայ, որ այս դեղահատից գործածութեան վրայօք մանրամասն տեղեկութիւններ կուտայ :

Խմբագիր-տէր լրագրոյս.
Գէորգ Գ. Պալտազարեան :

Ի ՏՊԱՐԱՆԻ ԱՐՇԱԼՈՒՍՈՅ ԱՐԱՐԱՏԵԱՆ